

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

Θεωρίες Γλωσσικής Ανάπτυξης

Ενότητα 7: Η γλώσσα του παιδιού σύμφωνα με
την κοινωνιοσημειωτική λειτουργική
γλωσσολογία

Μαριάννα Κονδύλη

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η.

Σκοποί ενότητας

- Να εξηγηθούν οι έννοιες «μάθηση» και «ανάπτυξη της γλώσσας» σύμφωνα με τη Συστημική Λειτουργική Γλωσσολογία (ΣΛΓ)
- Να περιγραφούν τα βασικά χαρακτηριστικά του γλωσσικού συστήματος του βρέφους.

Περιεχόμενα ενότητας

- Μάθηση και ανάπτυξη της γλώσσας (γλωσσική εκμάθηση) σύμφωνα με τη ΣΛΓ
- Η ανάπτυξη του γλωσσικού συστήματος στο βρέφος

Κυρίαρχες τάσεις σχετικά με την απόκτηση και την εκμάθηση της γλώσσας στην παιδική ηλικία

Ψυχολογία της γλώσσας

- Οι χρήσεις της γλώσσας σχετίζονται με τις νοητικές διαδικασίες των ομιλητών

σύνδεση μεταξύ σκέψης και γλώσσας (σχηματισμός εννοιών, οργάνωση της εμπειρίας, οργάνωση και σχεδιασμός των πράξεων του ατόμου.)

Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις

- Αφορούν τις διασυνδέσεις ανάμεσα στις επικοινωνιακές διαδικασίες και τις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των χρηστών της γλώσσας

κοινωνικές διαδικασίες συγκρότησης της γλώσσας και της επικοινωνίας γενικότερα (τίθενται σε παρένθεση οι γνωσιακές όψεις της γλώσσας και η ανάπτυξη της γλώσσας σε οντογενετικό ή ατομικό επίπεδο).

Η απουσία διαλόγου μεταξύ των δύο αυτών παραδόσεων οδηγεί στην παραγνώριση ουσιαστικών στοιχείων της γλωσσικής συγκρότησης.

Κοινωνιογλωσσική παράδοση

- **Αποσπασματικές υποθέσεις** (γενικεύσεις → μόνο από μοντέλα ομιλίας).
- Labov και Labov (1978): Μελέτησαν τον τρόπο που αναπτύσσουν τα νήπια τις συντακτικές κανονικότητες στην εκφορά ερωτηματικών προτάσεων (wh-questions) και αμφισβήτησαν την υπόθεση της σχεδόν αυτόματης απόκτησης των συντακτικών στοιχείων. Τα δεδομένα της έρευνας δείχνουν ότι:
  - ✓ Το παιδί δεν κατακτά εύκολα και γρήγορα το μηχανισμό του συντακτικού κανόνα, παρά μόνο μέσα από μια διαδικασία **δοκιμής και πλάνης** (trial and error).
  - ✓ Η αλλαγή από ένα σύστημα κανόνων σε ένα άλλο μπορεί να ιδωθεί ως **συνεχής αλλαγή** στις πιθανότητες υιοθέτησης διαφορετικών ανταγωνιστικών κανόνων.

Πραγματολογικές παραδόσεις

- Η απόκτηση των γλωσσικών ενεργημάτων προηγείται και σκιαγραφεί συστηματικά την απόκτηση της γλώσσας. (Levinson, 1983:281-282, Rommetveit,1985).
- Οι αναμονές και η ερμηνεία των ενήλικων ατόμων στην αλληλεπίδραση με το βρέφος θεωρήθηκαν συγκροτησιακές για την απόκτηση της ικανότητας ονοματοδοσίας (labelling) από το βρέφος. (Ninio και Bruner, 1978)
- Η ερμηνεία των ενηλίκων στο πλαίσιο του ασύμμετρου διαλόγου αποτελεί αναγκαία συνθήκη για την ανάπτυξη του λόγου.

Συστημική Λειτουργική Γλωσσολογία (ΣΛΓ)

- Ιδρυτική φυσιογνωμία: **M.A.K. Halliday**. «*Η αλληλόδραση νηπίων-ενηλίκων επιτρέπει στους ομιλητές να «μάθουν πώς να νοηματοδοτούν» και πώς, μαθαίνοντας τη γλώσσα, κατανοούν τις σχέσεις του φυσικού και του κοινωνικού τους κόσμου*». (Halliday, 1975).
- Η ΣΛΓ προσπαθεί να αποδείξει ότι η **γλώσσα** δεν είναι απλώς ένα ουδέτερο μέσο για να εκφραστούν προϋπάρχουσες δομές της σκέψης ή της υλικής πραγματικότητας, αλλά ότι **διαμορφώνει** την ίδια τη συνείδηση και τη γνώση για το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον.

Διαπολιτισμικές προσεγγίσεις στη γλώσσα των παιδιών και ΣΛΓ

- Τα παιδιά μαθαίνουν τη γλώσσα μέσα σε πλαίσια (context) χρήσης (οικογενειακό περιβάλλον) και κατά τη διαδικασία εκμάθησης των λέξεων και της δομής της μητρικής γλώσσας.
- Μαθαίνουν τους τρόπους ύπαρξης, δράσης και ερμηνείας που προσιδιάζουν στην ιδιαίτερη κοινότητά τους.

Θεωρητικές παραδοχές της ΣΛΓ (1)

([βλ. και Ενότητα 6](#))

- **Βασική παραδοχή**: Η γνώση της γλώσσας δε διαφέρει από τη γνώση της κουλτούρας και η ομιλία δεν είναι σαφώς οριοθετημένη από άλλες όψεις της κοινωνικής συμπεριφοράς. (Μερικές όψεις της γλωσσικής δομής περιγράφονται κατάλληλα μόνο αναφορικά με την ομιλία ως κοινωνική συμπεριφορά.)
- **Σχήμα της ΣΛΓ**: Συνεξέταση των κοινωνικο-πολιτισμικών ιδεοτύπων για την εξέταση της γλωσσικής ανάπτυξης.

Θεωρητικές παραδοχές της ΣΛΓ (2)

- **Πολιτισμός** → ένα «δίκτυο πληροφοριών, δηλαδή με σημασιολογικούς όρους», έτσι ώστε να μπορέσει να συσχετιστεί η γλώσσα με άλλες σημειολογικές διαδικασίες (Halliday, 1984: 7-8)
- **Κοινωνικό σύστημα ή πολιτισμός**, → σύστημα νοημάτων. Μια από τις όψεις του κοινωνικού συστήματος είναι η κοινωνική δομή (Halliday και Hasan, 1985: 5).
- **Γλωσσολογία** → Πρέπει να εξετάζει τις **αιτιακές σχέσεις** ανάμεσα στο λόγο και την κοινωνική δομή και όχι απλώς να τις συσχετίσει, όπως φιλοδοξεί η συσχετιστική κοινωνική γλωσσολογία του Labov.

Μεθοδολογικές προκείμενες της ΣΛΓ:

Βασικές επιλογές

1. Η κοινωνική διαδικασία της γλωσσικής ανάπτυξης και οι συνιστώσες της γλωσσικής μάθησης εντοπίζονται στις **ψυχολογικές και κοινωνικές διεργασίες** (ενώ δεν εξετάζονται οι ψυχοφυσιολογικές διεργασίες).
  2. Η γενικότερη προσέγγιση στη γλώσσα είναι **σημειωτικού** και **σημασιολογικού** τύπου.
  3. Η ανάπτυξη του θεωρητικού σχήματος, ενώ εστιάζει γενικά στις λειτουργίες της γλώσσας, εξετάζει την ανάπτυξη του συστήματος μέσα από το υπόδειγμα της νηπιακής γλώσσας και μελετά την μετεξέλιξή του συστήματος της στο σύστημα των ενηλίκων.
-
- Η περιγραφή της γλώσσας του νηπίου κατά την πρωτο-γλωσσική περίοδο + η εξαγωγή ιδεότυπων ανάπτυξης της γλώσσας → γενικεύσεις για την ανθρώπινη εμπειρία.

Γλωσσική ανάλυση

- Το **πώς** και το **τι** μαθαίνουν τα νήπια συνάγεται από την ανάλυση του **διαλογικού σχήματος** της φυσικής γλώσσας. (Διάλογος → συγκροτησιακός παράγοντας της γλώσσας)
- Η ΣΛΓ ακολουθεί τη διαδικασία της **σημείωσης** (μορφή κοινωνικού πράττειν το οποίο είναι εξαρτημένο από το νόημα και συνάμα παράγει νόημα) που μπορεί να υλοποιηθεί διαμέσου άλλων συστημάτων πέρα από τη γλώσσα.

Παράδειγμα

Τα βρέφη, στην αρχική τους επικοινωνιακή/σημειολογική διαδικασία, χρησιμοποιούν μη συμβατικά γλωσσικά σημεία

Διπλός χαρακτήρας της γλώσσας

- Η **διάκριση** μεταξύ της θεώρησης της γλώσσας ως κώδικα («**λογικο-φιλοσοφικής**» αντίληψης) και της γλώσσας ως δυναμικού συμπεριφοράς («**εθνογραφικο-περιγραφικής**» αντίληψης) **είναι λανθασμένη**, καθώς η διάζευξη εμποδίζει την αναζήτηση μιας ολιστικότερης γλωσσολογίας, που αναφέρεται εξίσου «στον κώδικα και τη συμπεριφορά».
- Μέσω της έννοιας της πολυλειτουργικότητας η γλώσσα αντιμετωπίζεται ως:
  - ✓ Συμβολικό σύστημα αναπαράστασης (δομείται μέσω της αναφοράς και κατηγορήσης)
  - ✓ Σύστημα σημείων (χρησιμοποιείται για την κοινωνική αλληλόδραση).

Συγκρότηση ενοποιητικής θεωρίας

- Θεωρητικές προκείμενες: ανεύρεση και κατάδειξη του **ολιστικού** χαρακτήρα της γλώσσας.
- Κριτική στη σοσιριανή διάκριση langue/parole. Δεν προκρίνει την μελέτη της parole έναντι της langue. Κινείται στην ενιαία ιδέα του λόγου (language) για να προχωρήσει στην θεμελίωση περιγραφή των στρωμάτων του λόγου ως δικτύων προαιρετικών στοιχείων (options, επιλέγονται υποχρεωτικά από το σημασιολογικό στρώμα της περιστασης).

Ανάλυση:

- ✓ Έμφαση στις **παραδειγματικές σχέσεις**. Οι επιλογές στο σύστημα συνεισφέρουν στο σχηματισμό της δομής. Η περιγραφή του σχηματισμού της δομής είναι αυτό που χαρακτηρίζει τη γραμματική → τα δίκτυα του συστήματος ισοδυναμούν με τη γραμματική.

Σημειολογική εξερεύνηση (Halliday)

- Ανάγκη χρήσης κοινωνιολογικών κριτηρίων στη «κοινωνιολογική γλωσσολογία», ώστε να εντοπιστούν περιστάσεις και τύποι συμπεριφορών που είναι κοινωνικά σημαίνουσες (significant) [π.χ. περιστάσεις και περιβάλλοντα που μεταδίδουν πολιτισμικές αξίες.]
- **Σημείο:** δεν πρέπει να νοείται ως μεμονωμένη οντότητα αλλά ως σύστημα νοημάτων, όχι ως «ατομικό πράγμα» αλλά ως δίκτυα σχέσεων.
- **Λόγος:** σύστημα νοήματος που συναπαρτίζει τον ανθρώπινο πολιτισμό.

Σημειολογική εξήγηση της γλωσσικής οντογένεσης

- Γίνεται εμφανής στο μοντέλο της πρώιμης παιδικής γλώσσας.
- Ιδιαίτερα **αντικείμενα** και **πρόσωπα** συνδέονται μέσα από κανονικότητες με γενικότερα νοήματα και εξελισσονται σε **λέξεις** για την κάθε ιδιαίτερη κατηγορία.
- Γλωσσικά σημεία: μη αναλυόμενα σημασιολογικά συμπλέγματα. Ουσιώδης λειτουργία: οι άνθρωποι τα συμμερίζονται προκειμένου να πράξουν ή να αναστοχαστούν.

Οποιαδήποτε σημειωτική διαδικασία συνίσταται στην «εκμάθηση»/ νοηματοδότηση ιδιαίτερων συστημάτων νοημάτων της ανθρώπινης εμπειρίας.

Το γλωσσικό σύστημα στη ΣΛΓ (1)

- Η γλώσσα προσεγγίζεται «σε σχέση» με το **πολιτισμικό περιβάλλον** και «**εντός κοινωνικών συγκειμένων**». «Γλώσσα» και «**κοινωνικός άνθρωπος**» αποτελούν ενιαία έννοια και αντικείμενο μελέτης.
- Κοινωνιοσημειολογική προοπτική: **ενδιαφέρον μελέτης** → «**κοινωνικό άτομο**».

Η καίρια αντίθεση πρέπει να εντοπίζεται μεταξύ «κοινωνικού» και «ψυχοφυσιολογικού» (Halliday, 1978: 12-13).

Στα ζητήματα *εκπαίδευσης και μάθησης* απαιτείται περισσότερο η κατανόηση της λογικής της μετάδοσης ως κοινωνική διαδικασία, παρά ως ψυχολογική σύνδεση ανάμεσα σε πληροφορίες. Έτσι, *αμφισβητείται η καθιερωμένη πρωτοκαθεδρία του ψυχολογικού κονστρουκτιβισμού για τις μαθησιακές διαδικασίες* (πρβλ., π.χ., Veel, 1999).

Το γλωσσικό σύστημα στη ΣΛΓ (2)

- Εκμάθηση της γλώσσας: κατάκτηση ενός **δυναμικού συμπεριφοράς** από το άτομο (οντολογία του διαλόγου).
- Γλώσσα: **μορφή αλληλεπίδρασης**.
Μαθαίνεται μέσω της αλληλεπίδρασης, καθιστώντας δυνατή τη μετάδοση της οργάνωσης του πολιτισμού από τη μια γενιά στην άλλη.
- Μάθηση: **κοινωνική διαδικασία** που μεταδίδεται μέσα σε θεσμικά κοινωνικά πλαίσια, με τη σημειολογική ανταλλαγή κοινωνικών νοημάτων (π.χ., Halliday, 1984 και 1999· Christie, 1998· Painter 1999)

Μάθηση και κοινωνικές διαστάσεις (1)

- Ο Halliday επαναπρότεινε τον όρο **γλωσσική εκμάθηση**(ή και *ανάπτυξη*) αντί του όρου πρόσκτηση (acquisition), κυρίαρχου στις γλωσσικές μελέτες.
- **Αμφισβητείται** η προϋπόθεση ότι η γλωσσική ανάπτυξη δεν είναι άλλο παρά η πρόσκτηση της δομής (γενετική γλωσσολογία).
- Αν η μεταφορά της πρόσκτησης παρθεί κατά γράμμα, μπορεί να οδηγήσει σε προβληματικές αντιλήψεις για τη γλώσσα ως προϊόν προς κατάκτηση και όχι ως αναπτυσσόμενο δυναμικό. (Halliday, 1978: 16)

Τα ανθρώπινα όντα είναι «προικισμένα για γλώσσα».

Υπάρχει όμως ανάγκη να δοθεί έμφαση στη γλώσσα ως πολιτισμικό στοιχείο.

Για να αναπτυχθεί η «δι-οργανική» (inter-organic) προσέγγιση πρέπει να συνεισφέρουν κοινωνιολογικές θεωρήσεις της γλώσσας (Bernstein).

Μάθηση και κοινωνικές διαστάσεις (2)

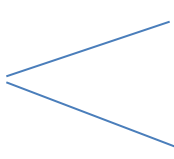
Η ΣΛΓ:

- Υιοθετεί την κοινωνιολογική θεωρία του Bernstein και την αναπτύσσει στη συστημική θεωρία για τη γλώσσα, η οποία συνδέει την γλωσσική δομή με το περιεχόμενο και την πραγμάτωσή της.
- Οι γραμματικές κατηγορίες υλοποίησης της γλώσσας σε εκφωνήματα εξαρτώνται από αυτές τις «σημασιο-κοινωνικές» επιλογές (πρωταρχικό στοιχείο της γλωσσικής συμπεριφοράς).
- Η πραγματολογική αντίληψη της σημασίας χρησιμοποιεί την έννοια του σημασιολογικού δυναμικού ως συνόλου των γλωσσικών παραγωγών που έχει στη διάθεσή του ο ομιλητής για να «δράσει» γλωσσικά.
- Νοηματοδότηση: μορφή συμπεριφοράς.
- Όταν ένας ομιλητής νοηματοδοτεί ισοδυναμεί με το να δρα.
- Το σημασιολογικό δυναμικό αποτελεί το σημείο εκκίνησης για την περιγραφή του λόγου.

Ανάπτυξη της γλώσσας

- Όλα τα στοιχεία του γλωσσικού συστήματος συναρτώνται με αυτό που ονομάζουμε «μικρο-κοινωνιολογικές κατηγορίες». Η κοινωνία και ο πολιτισμός είναι θεμελιώδεις παράγοντες.
- Οι διαφορετικές επιλογές γλωσσικής συμπεριφοράς αποτελούν προϊόν κοινωνικής εκμάθησης στο πλαίσιο της γλώσσας ως θεσμού αναπαραγωγής του πολιτισμού.
- Η γλωσσική εκμάθηση αντιμετωπίζεται ως **σημειολογική συμπεριφορά**.

Halliday: **Διάκριση** ανάμεσα σε **Μαθησιακή (mathetic)**
Πραγματιστική διάσταση (pragmatic)

Η σημειολογική συμπεριφορά και η διάκριση μαθησιακή/πραγματιστική διάσταση → καρτεσιανές συντεταγμένες για την προσέγγιση της γλωσσικής ανάπτυξης.

Σημειολογικές επιλογές και μάθηση

Σημειολογία: αυτό που ο ομιλητής μπορεί να «κάνει».

Σημασιολογία: αυτό που ο ομιλητής μπορεί να «εννοήσει».

Λεξικογραμματική μελέτη: ό,τι μπορεί να «πει» κανείς.

Φωνολογία: ότι μπορεί να εκφέρει κανείς με «ήχους».

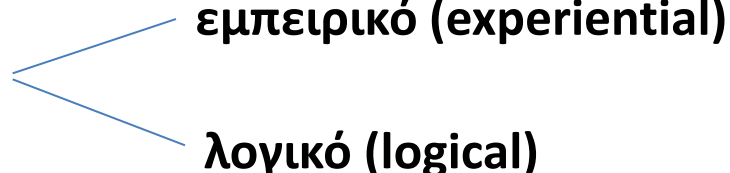
Η διαφορά ανάμεσα σε σημασιολογικές και μη σημασιολογικές επιλογές είναι διαφορά πραγμάτωσης του κατώτερου στο ανώτερο επίπεδο.

οι σημειολογικές επιλογές του εκφοβισμού, της επαφής με τους άλλους, της επιβολής δεν είναι σημασιολογικά ενεργήματα, εφόσον μπορούν να υλοποιηθούν είτε με γλωσσικά είτε με μη γλωσσικά μέσα. Αλλά η απειλή, ο χαιρετισμός, η εντολή είναι σημασιολογικά ενεργήματα, με την έννοια ότι υλοποιούνται μέσω της γλώσσας, γίνονται μέρος της πολιτισμικής κουλτούρας και αποκτούν κοινωνική αξία (Halliday, 1984: 10).

Μεταλειτουργίες της γλώσσας

Η λειτουργική διάκριση μαθησιακή/πραγματιστική αποτυπώνεται στη μεταλειτουργία της **ιδεοποίησης ή αναπαραστατική** (ideational) και τη **διαπροσωπική** μεταλειτουργία (interpersonal).

Μεταλειτουργία της ιδεοποίησης:

- εμπειρικό (experiential)
- λογικό (logical)

Οι δύο αυτές μεταλειτουργίες πραγματώνονται με την **κειμενική** (textual) την καθ' εαυτόν «γλωσσική» μεταλειτουργία.

Καμία από τις τρεις μεταλειτουργίες δεν είναι πιο αφηρημένη ή «βαθύτερη» από την άλλη. Όλες είναι κατάλληλες για την πραγμάτωση διαφορετικών σημασιολογικών επιπέδων.

Η μελέτη των μεταλειτουργικών συστατικών επιτρέπει τη σύνδεση των εσωτερικών ιδιότυπων (patterns) του λόγου με τις απαιτήσεις για τη χρήση του.

Γλωσσική ανάπτυξη στο βρέφος (1)

- Το βρέφος είναι ενεργός αποδέκτης (και διαπραγματευτής) του δικτύου πολιτισμικών πληροφοριών που μεταφέρονται από τους ενήλικους.
- Μαθαίνει τη γλώσσα, μαθαίνει για τη γλώσσα, μαθαίνει το διάλογο, μαθαίνει τις ονομασίες, μαθαίνει τις σχέσεις των αντικειμένων, μαθαίνει τον κόσμο γενικά κατά πρώτον μέσα από τη σχέση του με τα άλλα άτομα.

Γλωσσική ανάπτυξη στο βρέφος (2)

- Για να εξηγηθεί η γλωσσική ανάπτυξη χρειάζεται να ερμηνευθεί η πρωτογλώσσα [μέσα από ένα δίκτυο αναπτυξιακών λειτουργιών από τις οποίες προέρχεται κάποιο φάσμα νοημάτων (ή «δυναμικό νοήματος»)] (Halliday, 1975: 4).
- Γλωσσολογική διαπίστωση: Η ενήλικη γλώσσα είναι ένα **τριστρωματικό σύστημα** που απαρτίζεται από ήχο, μορφή και νόημα. Η συνοχή της εκφράζεται διαμέσου της στρωματοποιημένης οργάνωσης του λόγου.
- Λόγος: πολλαπλά κωδικοποιητικό σύστημα. *Τρία επίπεδα ή στρώματα κωδικοποίησης:*
  - το **σημασιολογικό (σημασίες)**
  - το **λεξικογραμματικό (μορφές) και**
  - το **φωνολογικό/ ορθογραφικό (εκφράσεις)**

Σημασίες

πραγματοώνονται /
κωδικοποιούνται

Μορφές

πραγματοώνονται /
ανακωδικοποιούνται

Εκφράσεις

Πρωτογλώσσα

- Πρωτογλώσσα: **διστρωματικό σύστημα** (φωνολογικό, σημασιολογικό), σταδιακά εξελίσσεται σε ενήλικο τριστρωματικό (+ λεξικογραμματικό).
- Κάθε πρωτογλωσσική έκφραση → μια και μόνη σημασία (έλλειψη λεξικογραμματικού στρώματος).
- Η πρωτογλώσσα δεν μπορεί να εξυπηρετήσει πλέον τις ανάγκες του νηπίου για το διάλογο και εξελίσσεται σε γλώσσα (τρিসτρωματικό σύστημα).
- Τα νήπια, πριν από την ηλικία του ενός έτους, χρησιμοποιούν προ-ενήλικες μορφές ήχων για διαφορετικούς σκοπούς (π.χ. για να ζητήσουν κάτι ή να τραβήξουν την προσοχή σε κάτι) → **ηχομιμητικές φωνοποιήσεις**.
- ☑ Οι σημασίες που μπορεί να εκφράσει το νήπιο σε αυτή την ηλικία προέρχονται άμεσα από κοινωνικές λειτουργίες. π.χ. η λειτουργία του ελέγχου της συμπεριφοράς των άλλων (Halliday, 1975) → **σύνδεση μιας φωνητικής μορφής με ένα αντικείμενο, πρόσωπο ή ενέργεια.**

Πρώιμη γλώσσα (1)

Στην πρώιμη γλώσσα εξελίσσονται σταδιακά διάφορες **μικρο-λειτουργίες** που ταυτίζονται μονοσήμαντα με γλωσσικές χρήσεις:

Μικρολειτουργία	Σημασία / επεξήγηση
εργαλειακή (instrumental)	«θέλω»
ρυθμιστική (regulatory)	«κάνε όπως σου λέω»
αλληλοδραστική (interactional)	«εσύ κι εγώ»
προσωπική (personal)	«εδώ είμαι»
ευρετική (heuristic)	«πες μου γιατί»
φανταστική (imaginative)	«ας προσποιηθούμε ότι»
αναπαραστατική ή πληροφόρησης (representational)	«έχω να σου πω το εξής»

Κάθε έκφραση (=κάθε εκφώνημα) έχει μια και μόνη λειτουργία.

Εξωγλωσσικές λειτουργίες που μπορούν να εμφανιστούν και να υλοποιηθούν ανεξάρτητα από τη γλώσσα. Η γλώσσα, παράλληλα, επεκτείνει τις δυνατότητες που εκφράζουν.

Πρώιμη γλώσσα (2)

- Αργότερα, εμφανίζουν μια **έβδομη λειτουργία-χρήση**, την αναπαραστατική ή πληροφόρησης (representational) που ισοδυναμεί με την *κοινοποίηση μιας πληροφορίας σε κάποιο άτομο που δεν την κατέχει* («έχω να σου πω το εξής») [μοναδική αμιγώς γλωσσική λειτουργία]. Δεν είναι σημαντική στο πρώιμο νήπιο.
- Η πρόσκτησή των μικρολειτουργιών αποτελεί αναγκαία και ικανή συνθήκη για τη μετάβαση στο σύστημα των ενηλίκων.
- Οι λειτουργίες αυτές οφείλουν να έχουν τον **χαρακτήρα καθολικών γνωρισμάτων**, να καθορίζουν την αρχή ανάπτυξης της γλώσσας σε όλους τους πολιτισμούς.
- Για να αναπτύξει την *ικανότητα σήμανσης το βρέφος* εισέρχεται σε μια διαδικασία συνεχώς γενίκευσης και αφαίρεσης.

Κοινωνία και σημασιολογικό σύστημα (1)

- Επιτονισμός του βρέφους → χρήση ενός ανοδικού ή πτωτικού τόνου και συνδυασμών του για να εκφράσει διαφορετικά νοήματα.
- ☑ Το βρέφος χρησιμοποιεί την ικανότητά του να παράγει νοήματα ώστε να προβάλλει τον εαυτό στο περιβάλλον, να εκφράσει το ενδιαφέρον του γι' αυτό και για τα αντικείμενά του. (Halliday, 1986)
Νόημα της μαθησιακής συνισταμένης: πρόκειται για λειτουργία αναστοχασμού, αναγκαία και ικανή συνθήκη για την ίδια τη μάθηση.
- **Κοινωνιοσημειολογική ανάπτυξη** → Απαιτείται υπέρβαση της σημασιολογικής διάκρισης μεταξύ πραγματιστικής και μαθησιακής αρχής. Ανάγκη ενός σημειολογικού συστήματος που να μπορεί να **συνδυάζει** την πραγματιστική και τη μαθησιακή αρχή στο ίδιο εκφώνημα (Halliday, 1978).

Κοινωνία και σημασιολογικό σύστημα (2)

- Η μετάβαση προς το σύστημα των ενηλίκων διαπιστώνεται με αστάθειες και ασυνέπειες που δεν είναι τόσο σημαντικές.
- Το νήπιο δεν κατέχει ακόμα την αρχή της γλώσσας ως υποκατάστατου της κοινής εμπειρίας ανάμεσα στα άτομα $\Leftrightarrow$ δεν μπορεί ακόμα να εκπληρώσει την πληροφοριακή λειτουργία για την παροχή αγνώστων στοιχείων σε κάποιον ακροατή και δεν έχει μάθει την γενική σημασία της ερώτησης διπλής επιλογής (ναι / όχι). (Halliday, 1975)
- **Ανάλυση της γλώσσας του νηπίου:** συστηματική αντιστοιχία ανάμεσα στη σημειολογική δομή του τύπου της περιστασης και τη λειτουργική οργάνωση του σημασιολογικού συστήματος.
- Οι κυρίαρχες περιοχές του σημασιολογικού δυναμικού **καθορίζονται ή και ενεργοποιούνται** από μια συγκεκριμένη όψη της περιστασης.

Περιοχές του σημασιολογικού δυναμικού (1)

- **Σημασιολογική συνιστώσα** (ή μεταλειτουργία) της ιδεοποίησης. Ενεργοποιείται από τα γνωρίσματα του πεδίου (field).
- ☑ *Το πεδίο (τύπος συμβολικής δραστηριότητας) ορίζει την περιοχή του νοήματος του περιεχομένου, τη γλώσσα στη λειτουργία της παρατήρησης (ιδεοποιητική μεταλειτουργία).*
- **Διαπροσωπική συνιστώσα.** Ενεργοποιείται από τα γνωρίσματα των σχέσεων ρόλου ή τόνου .
- ☑ *Οι σχέσεις ρόλου (ή τόνου) ορίζουν την περιοχή νοήματος της συμμετοχής [τη γλώσσα στη λειτουργία της παρέμβασης (διαπροσωπική)].*
- **Κειμενική συνιστώσα** ενεργοποιείται από γνωρίσματα του τρόπου (mode).
- ☑ *Ο τρόπος, το κανάλι της ρητορικής, τείνει να ορίσει την περιοχή του νοήματος ως κειμενικής δομής, τη γλώσσα στην καταλληλότητά της ως προς το συμφραστικό περιβάλλον (κειμενική) (Halliday, 1978: 116-117, Halliday 1985: 12).*

Περιοχές του σημασιολογικού δυναμικού (2)

- Οι διακριτές χρήσεις οδηγούν στην αποδοχή του συστήματος των ενηλίκων.
- Οι ταυτόχρονες συνιστώσες επιτρέπουν στο κοινωνικό άτομο να εννοεί ταυτοχρόνως περισσότερα από ένα πράγματα με την ίδια έκφραση (παρείσδυση τυπικής μορφής μεταξύ περιεχομένου και έκφρασης).
- Η **λεξικογραμματική**:
  - ✓ επιτρέπει στις διαφορετικές λειτουργίες να εισέρχονται η μια στην άλλη
  - ✓ καθιστά τα άτομα ικανά να εννοούν με κάθε έκφραση περισσότερα από ένα πράγμα κάθε φορά.
- ☑ Τα νοήματα που προκύπτουν από διαφορετικές λειτουργίες μπορούν να κωδικοποιηθούν ως απαρτισμένες δομές έτσι ώστε κάθε έκφραση να είναι λειτουργικά σύνθετη (Halliday, 1975: 48).

Κοινωνική φύση της γλώσσας

- Δεν είναι τυχαίο ότι στην πορεία ανάπτυξης της γλώσσας η δυνατότητα του διαλόγου **συμπίπτει με** την αρχή εκμάθησης του λεξιλογίου.
- Η δυνατότητα του νηπίου να εμπλακεί σε διάλογο (να υιοθετεί και να αποδίδει κοινωνιογλωσσικούς ρόλους) συμβαίνει την περίοδο των 18 1/2 μηνών (Halliday, 1975: 48-49, 51).
- Το νήπιο αρχίζει να εμπλέκεται στο **παιχνίδι των ρόλων** που του αποδίδονται και που αποδίδει, χωρίς ακόμα να κατέχει το ενήλικο σύστημα. ⇔ δεν περιορίζεται πλέον στις ανάγκες να αποκτήσει τα επιθυμητά αντικείμενα

Οντογένεση της γλώσσας

- Μεθοδολογικό πλαίσιο: το γλωσσικό σύστημα ως σύστημα σήμανσης είναι πιθανόν ότι εξελίσσεται ως συμβολική αλληλόδραση μεταξύ προσώπων σε κοινωνικά περιβάλλοντα (όπως πηγάζει από το ίδιο το μεθοδολογικό πλαίσιο)
- Εφόσον ισχύει το παραπάνω, η σημασιολογική δομή της κοινωνικής τάξης πραγμάτων ενσωματώνεται στην εσωτερική οργάνωση του γλωσσικού συστήματος.

Οι δύο υποθέσεις αποτελούν τις βασικές συντεταγμένες της ΣΛΓ, που συμπορεύεται με ορισμένες από τις παραδοχές της σύγχρονης γνωσιακής γλωσσολογίας.

Συμπεράσματα

- ☑ Το σύστημα της παιδικής γλώσσας δεν είναι ούτε ατελής μορφή του ενήλικου συστήματος ούτε απολύτως ιδιαίτερο: **είναι ένα σύστημα που με τη διαδικασία της γενίκευσης και της αφαίρεσης καθίσταται «ενήλικο» ή μάλλον κοινωνικά αναγνωρισμένο ως ενήλικο και ικανό να διευρύνει επ' άπειρον τις δυνατότητές του, για την κατάκτηση της εκπαιδευτικής και της επιστημονικής γνώσης.**
- ☑ Εκμάθηση της γλώσσας ⇔ διαδικασία εκμάθησης των πολιτισμικών περικειμένων.
- ☑ Εκπαιδευτικοί θεσμοί: σημαντικότερο πεδίο ανανοηματοδότησης του πολιτισμού.

☑ Η ΓΣΛ επιτρέπει την ανάπτυξη μιας εκπαιδευτικής γλωσσολογίας, που αφορά τις προϋποθέσεις και τις υποθέσεις για τη γλώσσα στα σύγχρονα εκπαιδευτικά συστήματα. (π.χ. στην περιοχή της διδασκαλίας/εκμάθησης του γραπτού λόγου, η λειτουργική προσέγγιση αποκαλύπτει τις κοινωνικές δεσμεύσεις και τη νοηματοδότηση της διαδικασίας γραφής/ ανάγνωσης από τους μαθητές.)

☑ Στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής γλωσσολογίας τοποθετούνται όλες οι γόνιμες συζητήσεις για την δόμηση των επιστημονικών λόγων, τη διαμόρφωση της συνείδησης σχετικά με τον φυσικό και κοινωνικό κόσμο, την διδακτική αναπλαισίωσης των επιστημονικών γνώσεων και το πέρασμα από την κοινή στην εκπαιδευτική και επιστημονική γνώση.

☑ Η ΣΛΓ προσφέρει μια **ολοκληρωμένη θεωρία για τη γλώσσα και την ανάπτυξη της.**

☑ Το πέρασμα από την **πρωτογλώσσα** στο **σύστημα των ενηλίκων** παρέχει το σχήμα της **κοινωνιοσημειολογικής ανάπτυξης** του ατόμου

Βιβλιογραφία

- Κονδύλη, Μ. (2003). Η γλώσσα του παιδιού στην κοινωνιο-σημειολογική λειτουργική γλωσσολογία. Στο Δ. Μακρυνιώτη (Επιμ.), *Κόσμοι της παιδικής ηλικίας*, σελ.129-150. Αθήνα: ΕΜΕΑ.
- Halliday, M.A.K. (1975). *Learning How to Mean: Explorations in the Development of Language*. Λονδίνο, Νέα Υόρκη, Μελβούρνη: Edward Arnold.
- Halliday, M.A.K. (1985/1989). *Spoken and Written Language*. 2^η έκδ. Οξφόρδη: Oxford University Press.
- Halliday, M.A.K. & Hasan, R. (1985/1989). *Language, Context and Text. Aspects of Language in a Social Semiotic Perspective*. 2^η έκδ. Οξφόρδη: Oxford University Press.
- Painter, C. (1999). Preparing for school: Developing a semantic style as a recourse for thinking: A linguistic view of learning. In Christie, F. (1999) (ed.). *Pedagogy and the Shaping of Consciousness. Linguistic and Social Processes*, 66-87. London: Cassell.
- Veel, R. (1999). Language, knowledge and authority in school mathematics. In F. Christie (Ed.), *Pedagogy and the shaping of consciousness: Linguistic and social processes* (pp. 185–216). London: Continuum.

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου της διδάσκουσας.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Μαριάννα Κονδύλη 2015.
«Θεωρίες Γλωσσικής Ανάπτυξης. Η κοινωνιοσημειωτική προσέγγιση της
γλωσσικής ανάπτυξης (Halliday)». Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από
τη δικτυακή διεύθυνση: <https://eclass.upatras.gr/courses/PN1547>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση, Όχι παράγωγα έργα, Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λπ., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

